

Lidská sídla jsou součástí, nikoliv protikladem krajiny

Ing. arch. Martin Říha

Tak jako je člověk přes všechnu svou výlučnost součástí živočišné říše, tak také jsou lidská sídla součástí krajiny. S trochou nadsázky lze říci, že jsou to jen sofistikovanější „hnízda“ lidí jako specifického živočišného druhu. Mají svůj metabolismus, spočívající ve využívání okolní přírody pro svou výstavbu, pro přísun potravin, vody a dalších materiálů pro dosažení jejich funkčnosti jako ochrany před nepřízní počasí, pro ochranu a výživu mláďat, mají své odpady, vrácené do přírody.

Proto rozeznáváme krajinu divokou, přírodní, krajinu kulturní, přeměněnou pro lidské potřeby zemědělskou a lesní výrobou či vodním hospodářstvím, zařízeními pro regeneraci sil, rekreaci a sport, ale také krajinu urbanizovanou. I zastavěné území města je „urbánní krajinou“, v níž zejména geologické podloží, půda a terénní morfologie spolu s vegetačním pokryvem se výrazně podílejí na celkovém funkčním využití, na prostorovém uspořádání, na kvalitě ovzduší a mikroklimatu a na estetickém působení sídelního celku a na kvalitě života v něm. Nezáleží to dokonce ani na hustotě a výšce zastavění. Jen je v kulturním světě obvyklé, že čím je zástavba vyšší a hustší, tím náročnější bývají návrhy a údržba přírodních prvků v prostředí. Pojedete-li se podívat na podobná prefabrikovaná sídliště, jako je Jižní Město v Praze například do Paříže do čtvrti Créteil, uvidíte podle hustoty zástavby v jednotlivých částech velmi odlišná pojednání parteru a zeleně či vodních ploch. V částech s nízkou hustotou a velkými odstupy staveb jde o obdobu anglických volných parků s rozlehlými trávníky a vodními plochami, se stromy a keři v sevřených skupinách, což umožňuje strojovou údržbu - sekání trávníků, shrabání listí a úklid organické hmoty výkonnou mechanizací, zatímco poblíž význačných veřejných budov jde o náročnější kompozice s květinovými záhony bližší pojetím francouzským parkům a v nejhustší zástavbě, v plošně sevřených prostorech pod vysokými budovami nalézáme náročné zahradnické kompozice jako japonské zahrady, květinové skalky náročné na lidskou práci, které parter zlidšťují, svádí na sebe pozornost od klaustrofobních pocitů při pohledu vzhůru a kompenzují tak zjevným zájmem o pestrost vjemů nepohodu stísněných prostorů mezi vysokými budovami. V kulturním prostředí sídlišť přispívá ke zlidštění prostředí i květinová výzdoba oken, kandelábrů pouličního osvětlení, drobná architektura a doplňky parteru sloužící chodcům, cyklistům, in-line bruslařům, dětem i dospělým jako malá hřiště, kvalitní povrchy cest, lavičky, stinná zákoutí a loubí, fontánky na pití, vodotrysky a vodní kašny, potůčky a vodní plochy s četnou faunou. Nenajdete tam zanedbané kouty, černé skládky, známky nedostatku údržby a chátrání, pořád tam vidíte někoho uklízet, starat se o pořádek, o údržbu a drobné opravy a zjevně tam funguje i veřejná kontrola, protože v takovém prostředí se lidé cítí dobře, je jich tam pořád spousta, nemáte stísněný pocit, že chcete co nejdříve z takových prostorů jako potencionálně nebezpečných „vypadnout“.

Taková by mohla být a jistě budou i naše sídliště typu Jižního Města. Je nesmyslné je hanět jako „králíkárny“, nemá-li naše společnost sílu je rychle nahradit jinými typy bydlení. Vždyť představují dodnes podstatnou část bytového fondu u nás. Je třeba je všemi dostupnými prostředky kultivovat - opravit střechy a obvodové pláště při současném zlepšení tepelně-akumulačních a tepelně izolačních vlastností a estetického vzhledu, doplnit chybějící vybavenost. Otázku, zda dopustit další zahuštění zástavby při dobudování takové vybavenosti, nelze zodpovědět paušálně. Někde se to se souhlasem občanské komunity, které se to týká, dá provést bez problémů, někde bude třeba vysvětlovací kampaň, že by auta neměla zabírat všechny zpevněné plochy a komunikace, jako dosud, překážet průjezdu matek s kočárky,

lidem se sníženou schopností pohybu a orientace, sanitkám a hasičům a měla by být „uklizená“ do podzemí nebo víceetážových stání či garáží.

Měli bychom změnit psychologii obyvatel sídlišť, že jejich zájem končí u vchodu do bytu. I chodby, schodiště a vstupní prostory domů jsou „jejich“ obytné prostředí, dokonce i prostory mezi domy, ulice a veřejná prostranství jsou jejich širším domovem, na jehož funkčnosti, čistotě, bezpečnosti a kráse by jim mělo záležet. Již neplatí žádné „to oni to mají v náplni práce, já se nestarám“, protože i bývalí „oni“ na radnicích a technických službách jsou dnes námi svobodně zvolení „naši“, a hlavně, bez naší pomoci nebo dokonce proti naší vůli nic nezmohou. Budeme-li jen pasivně přihlížet, jak zeleň či zařízení parteru ničí vandalové, nemůžeme se divit, že se nám v takovém prostředí nelíbí, neláká nás k pobytu a ke komunikaci se sousedy, k pořádání společných akcí sblížujících zdejší občanskou komunitu. Přitom je tak snadné nalézt společné zájmy, ať už je to zmíněná kvalita parteru a zeleně, nebo třeba ochrana proti hluku z blízkých frekventovaných komunikací, nebo tak šikovné rozvržení a rozmístění aktivit v parteru, aby každá věková skupina, každý našel něco pro své zájmy a při tom žádné aktivity nerušily nad přijatelnou mez ty ostatní uživatele. Mnoho zmůže nadšení a kutilství, ale vyplatí se na některé zásadnější věci najmout či konzultovat odborníky - architekty - stavaře, zahradní a krajinné architekty, zahradníky, stavební inženýry, odborníky na životní prostředí.

Města a městské části by se ovšem neměly pro své obyvatele a voliče starat jen o „vnitřní krajinu“ sídel a nezastavování unikátních ploch, jako je Trojmezí. Měly by si více všimnout i zasazení svého sídla do širšího krajinného rámce. K tomu patří vedle vnitřních volných ploch, zeleně a vodního prvku jednak starost o dobrou dostupnost „volné krajiny“ v okolí sídla, také ale obraz sídla při pozorování z volné krajiny, především z výšin v blízkém i vzdálenějším okolí. Asi již nelze očekávat romantické pohledy na sídla, známé z Willenbergových rytin, kde dominantní úlohu ve vnímání města či obce hrál kostel, zámek, hrad nebo alespoň radnice, škola, tedy sídla duchovní či veřejné správy a přechod zástavby do volné krajiny tvořily domy se zahradami nebo statky se stodolami a vysoká zeleň, vytažená do krajiny alejemi podél cest s Božími mukami, kapličkami, hájky a lesíky, porostem mezi, břehů vodotečí. Přesto bychom dnes neměli dopustit, aby prostor mezi obytnou zástavbou a volnou krajinou vyplňovaly nevzhledné vysoké haly průmyslového charakteru pro velkoobchodní sklady, logistická centra, hyper- a supermarkety obklopené hektary vybetonovaných parkovišť, protože bez auta se k nim nelze dostat, natož odvézt nákupy, bez jediného stromečku či kousku na mlat nezdupaného trávníku. Také to patří k péči o kulturní vzhled sídla a pohled na Jižní Město od jihovýchodu z dálnice D1 jako na světle šedou hradbu paneláků přes krabice nákupních zon u křižovatky se silnicí II/101 či od Průhonic o Praze jako o více než milionovém kulturním městě střední Evropy příliš zatím nevypovídá.

Jde ale o živé město a je zde spousta pozitivní energie věci měnit k lepšímu přes všechny překážky a zdržující peripetie. Je na zdejších obyvatelích, koho si postaví do orgánů samosprávy a jak bude se svou reprezentací spolupracovat ku prospěchu městské části a celé Prahy, ale hlavně pro sebe samé, aby se zde žilo lépe, než dříve a dnes.

K tomu lze přát obyvatelům Prahy a Jižního Města hodně sil a úspěchů.

Děkuji Vám za pozornost.

V Hradci Králové dne 26. dubna 2011